

Krasznij, a Berezina mind-mind a francia császár iránti feltétlen lojalitás és rajongás megnyilvánulásai voltak, ahol nem csupán a francia, de a szövetséges nemzetek katonái is oly elszántan vetették bele magukat a harcokba, hogy az logikus és racionális elmével fel nem fogható. Ezen összecsapásokban bebizonyosodott, hogy bár Kutuzov létszámban, s a tüzer-séget illetően is jócskán felülmúlta a Grande Armée-t, a minőség tekintetében Napóleon még mindig óriási előnnyel bírt.

Adam Zamoyski érzékletesen világít rá, hogy Napóleon legnagyobb ellenfele, s tulajdonképpeni legyőzője nem Sándor vagy Kutuzov, hanem a kegyetlen orosz tél volt. Úgy szenvedett ugyanis vereséget a francia császár, hogy a hadjárat valamennyi összecsapásából győztesen került ki. A Grande Armée-t – s ehhez a könyv elolvasását követően kétség nem férhet – a rettenetes időjárási körülmények, konkrétan a borzasztó hideg kényszerítette térdre. A melegebb időjáráshoz szokott katonák többségének szervezete egyszerűen felmondta a szolgálatot a néha -35 fokig süllyedő hidegben, s megfagytak. Erre pedig a karizmatikus Napóleonnak sem volt ellenszere. A vereség ugyan nem rombolta le teljesen a császár mítoszát, de megtépázta azt. Ez pedig elég volt ahhoz, hogy 1813-ban a francia szövetségbe kényszerített nemzetek fellázadjanak a tekintélyben megtépázott korzikai titánnal szemben. A katonailag és gazdaságilag végsőig kimerített napóleoni Franciaország, császáranak minden zsenialitása ellenére, végül is törvénytelenül bukott el az ellene felsorakozott hatalmas

túlerővel szemben. A katonai vereség pedig egyben Napóleon uralmának a végét is jelentette, hiszen az nem elfogadott jogelveken alapult, hanem csakis és kizárólag a császár rendkívüli hírnevén, katonai erején. Annak elvesztésével pedig egyedüli jogalapját is elveszítette az uralkodásra.

Összegzőképpen megállapíthatjuk, hogy a kötet minden szempontból beváltotta a hozzá fűzött reményeket, s mind szakmailag, mind elbeszélő jellegű, olvasmányos prózája okán kimagasló a témával foglalkozó művek közül. Bátran egyetérthetünk a könyvet illetően John Lukácssal, aki szerint Napóleon 1812-es kolosszális léptékű oroszországi hadjáratát illetően Adam Zamoyski munkája több, mint az egyik legjobb. „Ez a mű talán a legjobb.” Végül szólnunk kell a könyvet hazánkban megjelentető Park Könyvkiadóról is, amely igen precíz, és korrekt munkát végzett a mű gondozását illetően. A szöveg magyar fordítása, valamint szakmai ellenőrzése meglepően alapos és szakszerű. Hibát alig találni benne, ami pedig – tekintve, hogy hadtörténelmi témájú munkáról van szó – Magyarországon ritkaságszámba illeik. A könyv külső megjelenése izléses, szerkesztése kifogástalan. Reméljük, hogy a jövőben a szerző egyéb munkáit is olvashatjuk majd magyarul, hasonlóan pedáns gondozásban! A könyvet bátran merem ajánlani a téma iránt érdeklődő laikusoknak és hozzáértő történészeknek egyaránt. Alapmunkaként ott van a helye minden Napóleon iránt érdeklődő könyvespolcán.

Bíró Teofil

MARUZS ROLAND

VITÉZ ÉS ÖNFELÁLDOZÓ MAGATARTÁSÉRT

Hősi halált halt és posztumusz kitüntetett katonáink adattára 1939-1945

(Puedlo Kiadó, h. n., 2009. 449 o.)

Terjedelmes és szép kiállítású kötet a hadtörténelmi témájú könyvek megjelentetésére szakosodott Puedlo Kiadó legújabb kiadványa, Maruzs Roland: Vitéz és önfeláldozó magatartásért című összeállítás. Összeállítást írtam, mivel a kötet nem más, mint egy alapos és hatalmas adattár, viszonylag kevés szöveggel, de annál több adattal.

A HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár és Irattár Irattárának vezetője a második világháború éveiben hősi halált halt, 10 158 magyar katona – tábormok, törzstiszt, főtiszt, tiszt, tiszthelyettes, tisztos és honvéd (lett legyen tényleges vagy tartalékos) – posztumusz kitüntetéseinek az adatait gyűjtötte egybe és adta közre, betűrendben.

Az összeállítás az elesett katona legfontosabb személyi adatai mellett – a születés helye és ideje, anyja neve – tartalmazza a hősi halál idejét, helyét, a halál okát és a rendelkezésre álló adatok alapján az eltemetés helyét, illetve az elesett személy csapattestét is.

Ezen adatok mellett, illetve azokat követően pedig ott található a halál után, posztumusz megkapott kitüntetés jelölése, amely kitüntetés ha a családtagok számára vigaszt nem is nyújtott, de az elvesztett családtagról örök emlékeztető maradt fenn. Nem véletlen, hogy oly sok magyar családban a legféltettebb „kincsek” közé tartozott/tartozik ma is egy-egy ilyen kitüntetés, az elvesztett férj, fiú, testvér, rokon után megmaradt katonafénykép, egy-egy frontról írott levél mellett.

Maruzs Roland – hogy az érdeklődők némi képet kaphassanak az adományozott kitüntetésekéről, az adományozások mikéntjéről – a falerisztika magyarországi művelőinek egyik legtehetségesebb fiatal, de ugyanakkor már komoly szakmai teljesítményt felmutató tagját, *Sallay Gergelyt* kérte fel a kötet bevezetőjének is tekinthető írás elkészítésére.

Sallay Gergely írásában bemutatja a kitüntetés-adományozás „menetét,” a hősi halottaknak adományozott posztumusz kitüntetésekét és egy-egy példával érzékelteti, hogy az adott korban és viszonyok között miként emlékeztek meg az elesett bajtársaikról katonatársaik.

Sallay bevezetőjét követően Maruzs Roland statisztikai összeállításokat közöl a posztumusz kitüntetésben részesültek rendfokozati megoszlásáról. Feloldja az olvasó számára a kötetben használt kitüntetésnév-rövidítéseket és megadja az útmutatót az adattár használatához. Ugyanakkor nagyon jó minőségű színes fotók közreadásával megismerteti az érdeklődőket mindazon kitüntetésekkel, amelyeket az elesett, elhunyt katonák haláluk után megkaptak, és amelyek a névsorban szereplők valamelyikének a neve mögött szerepelnek.

Természetesen kérdés lehet, hogy vajon miért is fontos egy ilyen adattár? A válasz egyszerű: azért, mert ennyi adatot összegyűjteni hosszadalmas feladat és az így összeállított anyag a háború egy másik „arcával” is megismertet bennünket. Ugyanakkor az elkészített, megjelentetett adattár egyúttal lehetőséget nyújt az érdeklődők számára saját statisztikák összeállítására.

Melyik harctéren haltak hősi halált a legtöbben? Mely fegyvernemek képviselői van-

nak jelen a legnagyobb számban a hősi halottak között? Megfelel-e az elesettek fegyvernembéli aránya a honvédségen belüli fegyvernemi arányoknak? Mely években volt a legmagasabb a posztumusz kitüntettek száma? Természetesen még hosszan lehetne sorolni az ötleteket, amelyek közül néhányal talán az adattár összeállítójának, szerzőjének, Maruzs Rolandnak is lehetett volna élnie. Gazdagabb lehetett volna a kötete az ilyen jellegű statisztikákkal!

Ugyanakkor csak dicsérni lehet a szerző azon „vállalkozását”, hogy a posztumusz kitüntettek közül közel hetven egykori magyar katona rövid életrajzát is közreadta, szólva a halál körülményeiről és a kitüntetés odaiteléséről is. Utóbbiak megismerésében segít a kötetben színes másolatokban közreadott korabeli hivatalos értesítések különböző fajtája. Utóbbiak olyan emlékeké váltak, amelyekről szinte minden elesett család eltekintett volna. A sors azonban, sajnos, nem keveseknek a hősi halált tartogatta. A fiatalabb és idősebb korokban életüket áldozók családjában ezek az okmányok lettek a szeretettek emlékének őrzői, áldozatvállalásuk tanúsítványai.

Nem tudni, vajon a 10 158 hősi halált halt magyar katona a posztumusz kitüntettek teljeségét jelenti-e, vagy a háború utolsó időszakában a már nem megjelenő Honvédségi Rendeletek (Személyes ügyek) lapjaira még sok százan rákerülhettek volna?

Ha a szerzőnek lesz/lenne ideje, ereje és kedve, meg kellene próbálnia „kinyomozni” ezt is. Mert lehet, hogy a Honvédségi Közlöny (Személyes ügyek), a Honvédségi Rendeletek (Személyes ügyek) mellett a fennmaradt Legfelsőbb Elhatározások vagy a Nemzetvezetői Elhatározások között ott vannak még azok a dokumentumok, amelyek a hősi halált halt magyar katonák posztumusz kitüntetésait tartalmazták.

Ha így volna, érdemes lenne elkészíteni a kötet pótlását, hogy minél többet tudhassunk meg a háborúnak erről a részletéről is, hiszen itt az életüket feláldozottakról van szó, azokról akiknek a nevét említeni sem lehetett évtizedekig, értük imát mondani is csak titokban volt szabad. Pedig az ő emléküket az utókornak és az utódoknak megőrizni egykoron és ma kötelessége! E kötelességteljesítés része Maruzs Roland munkája, melyet remélhetőleg még számos újabb könyve követ.

Szakály Sándor